

2. Féléves doktori beszámoló

Szilárdtest felületen kialakított mikro- és nanostruktúrák vizsgálata

Windisch Márk (mark.windisch@ttk.elte.hu)
Anyagtudomány és Szilárdtestfizika PhD program
Témavezetők: Dr. Dankházi Zoltán és Dr. Vida Ádám

Bevezetés

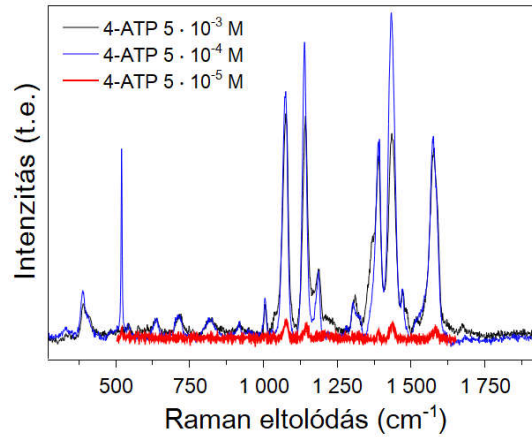
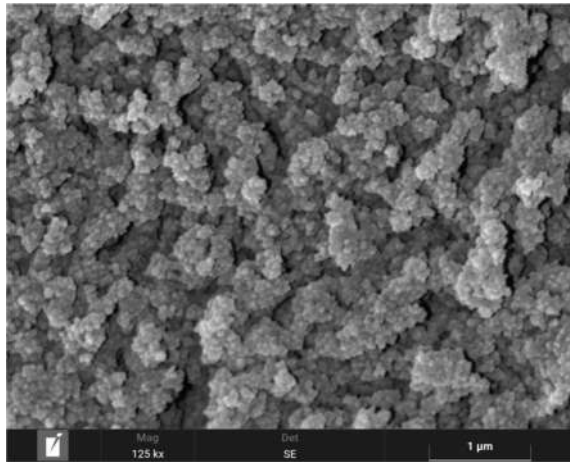
A kutatás lézeres és ionos besugárzás által szilárdfelületen kialakított mikro/nano méretű periodikus struktúrák vizsgálatát, illetve azok fizikai magyarázatát foglalja magában.

A kutató munka folytatását Si egykristály felületén femtoszekundumos impulzushosszú lézerekkel kialakított LIPSS-ek (Laser Induced Periodic Surface Structures) anyagszerkezeti vizsgálatával, illetve azok felületerősített Raman spektroszkópiában használatos SERS (Surface Enhanced Raman Spectroscopy) hordozók készítésével és tanulmányozásával folytattam. A készített hordozók Raman erősítésének vizsgálatát különböző típusú és koncentrációjú molekulák oldatai segítségével végeztem. A szilícium egykristály ionos felületkezelését kisenergiás fókuszált ionnyalábbal folytattam, melynek során a bejövő ionnyaláb szögfüggésének morfológiára vonatkozó hatását vizsgáltam.

Az aktuális félévben elvégzett kutatások ismertetése

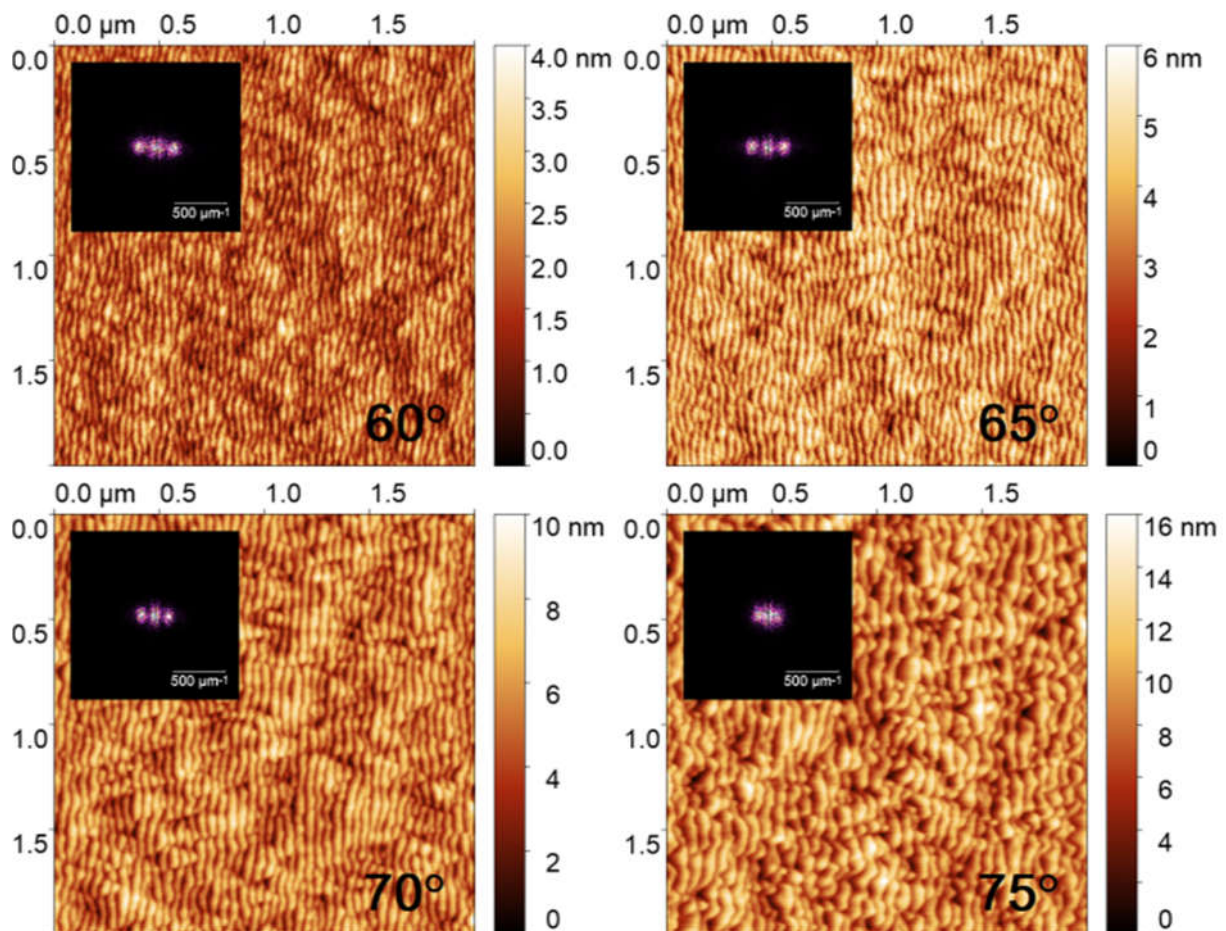
Az előző félévben kialakított LIPSS-ek anyagszerkezeti meghatározását további pásztázó elektronmikroszkópos, STEM mérésekkel folytattam. A periodikus morfológia belsejében lévő szerkezetváltozásainak tanulmányozásához TEM lamellát készítettem, majd a lamella LIPSS felső részét tartalmazó 100 – 200 nm-es mélységű területet vizsgáltam. A lamellán STEM módban készített első felvételeket alapján, a korábban spektroszkópiailag ellipszometriával meghatározott átlagos 90 nm-es amorf réteg, illetve az alatta lévő, korábban visszaszórt elektron diffrakcióval (EBSD) meghatározott lézer által érintetlen egykristály éles határátmenettel rendelkezik. A STEM mérés eredményeinek további alátámasztásához transzmissziós elektronmikroszkópos (TEM), illetve transzmissziós Kikuchi diffrakciós (TKD) vizsgálatok vannak folyamatban. A kialakított LIPSS-ek anyagszerkezetének meghatározásával célunk azok kialakulási folyamatait leíró elméletek kísérleti ellenőrzése.

A szilícium egykristályon kialakított LIPSS-ek, egyik lehetséges felhasználási területe a felületerősített Raman spektroszkópiában alkalmazott SERS hordozók alkalmazása. A kísérleti munka során SERS hordozót készítettünk (1. ábra), majd azok Raman erősítését vizsgáltuk különböző molekulák segítségével. A Si egykristály lézeres felületkezelését követően aranyréteggel vontuk be, biztosítva a hordozók felületi plazmonikus tulajdonságát. A hordozók vizsgálatát Rodamin 6G molekula segítségével kezdtünk. A Raman mérések során a kialakított SERS hordozó érzékenységének felső határát $1 \cdot 10^{-6}$ M koncentrációjú Rodamin 6G oldatnál állapítottuk meg. A hordozó Raman erősítésének további vizsgálatát $5 \cdot 10^{-3}$ M – $5 \cdot 10^{-5}$ M koncentrációjú 4 - aminotiofenol (4-ATP) oldatokkal vizsgáltuk (1. ábra). A 4-ATP oldatok Raman mérései alapján a készített SERS hordozó érzékenysége 10^{-5} M koncentrációjú nagyságrendbe esik. A készített SERS hordozók Raman erősítésének további vizsgálatát kereskedelmi forgalomban kapható termékek érzékenységével hasonlítjuk össze.

1. ábra. Szilícium egykristályon kialakított aranyréteggel bevont SERS hordozó felülete és a horodó különböző koncentrációjú 4-ATP oldatokkal mért Raman erősítése.

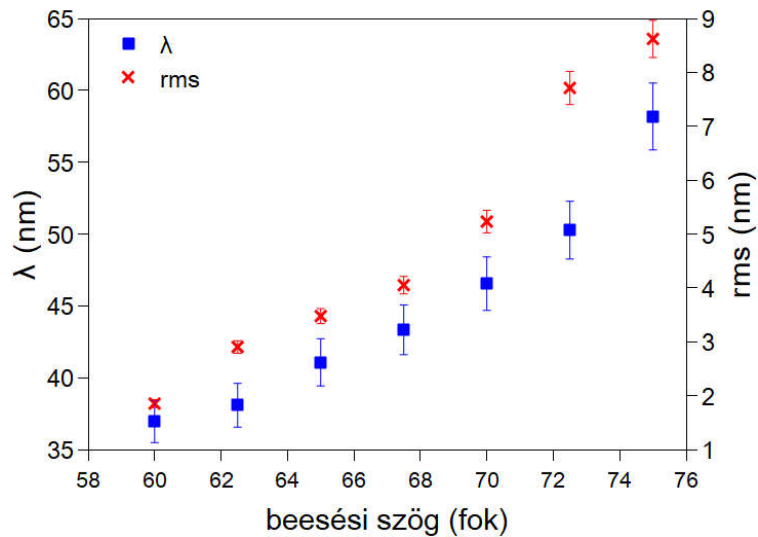
Az ionsugaras felületkezelést 2 kV-os fókuszált gallium ionokkal folytattam. Az ionos munka során 15 μm x 15 μm -es területeket sugároztunk be 2 kV-os 0,43 nA-es Ga ionnyalábbal. A felületkezelések során az ionnyaláb minta normálisával közbezárt szögét változtattuk 60° - 85° tartományban 2,5°-os lépésekben. A besugárzások során az iondózis ...-ban fixáltuk.

2. ábra. Szilícium egykristályon 2 kV-os Ga ionnyalábbal létrehozott strukturált felületek AFM-es képei a hozzá tartozó 2D FFT felvételekkel különböző beesési szögek mellett.

Az ionnyaláb beesési szögének morfológiára gyakorolt hatásának meghatározásához a besugárzott területeket atomerő-mikroszkóppal (AFM) vizsgáltuk. Az AFM-es felvételek kiértékeléséhez azok két dimenziós gyors Fourier transzformáltját (2D FFT), illetve az abból származó egy dimenziós teljesítménysűrűség függvényt (1D PSD) használtuk fel.

A kapott mérési eredmények alapján a $60^\circ - 77,5^\circ$ -os szögtartományban tapasztaltunk periodikus mintázatot, 80° - 85° -os intervallumban nem történt morfológiaváltozás. A strukturált felszínnek hullámhosszát és felületi durvaságának (rms) eredményeit a 3. ábrán láthatjuk.

3. ábra. Kisenergiás fókuszált ionnyalábbal kialakított morfológiák hullámhosszának (λ) és felületi durvaságának (rms) beesési szögtől való függése.

A kialakult periodikus felületi struktúra hullámhossza, illetve annak felületi durvasága a beesési szöggel növekszik. A szabályos periodikus mintázat 75° körül kisebb néhány 100 nm széles egységekből felépülő morfológia keletkezik. A további vizsgálatok során a kisenergiás gallium ionnyalábbal közel merőleges beesés esetén lévő morfológiaváltozásokat vizsgáljuk, kiegészítve az iondózis és ionenergia függés vizsgálatával.

Célunk a kialakított felületek szabályozásának kísérleti meghatározása, azok elméleti modellekkel való összevetése, illetve az így kialakított periodikus felületi struktúrák, azok mechanikai, optikai tulajdonságainak megismerése által ipari felhasználás megkeresése.

Tanulmányi tevékenység

A félév során elvégzett kurzusok:

- Rácshibák II. EA (FIZ/1/025E)
- Kísérleti módszerek a szilárdtest fizikában II. (FIZ/3/052E)
- Vákuumtechnika (KÉM/292)

Benyújtott publikációk

- Acta Materialia Transylvanica folyóirat
Lézer által létrehozott felületi periodikus struktúrák (LIPSS) alkalmazás orientált felhasználása
Windisch Márk, Maloveczky Anna, Aradi László, Veres Miklós, Fürjes Péter, Vida Ádám
- Materials Research Letters folyóirat
Phase transformations in 3D printing residuals of NiCoFeCrMn High Entropy Alloy
Bence Kocsis, Mark Windisch, Lajos Varga, Nguyen Q. Chinh, Ádám Vida

Konferencián való részvétel

XXVII. Fiatal Műszakiak Tudományos Ülésszaka online konferencia

- LIPSS alkalmazásorientált felhasználása című előadással

Oktatási tevékenység

A félév során oktatott tárgy:

- Korszerű vizsgálati módszerek Laboratórium atomi-erőmikroszkópos mérései